

Mons. dr. Algirdas Jurevičius

Dvasios vedimas per *Sensus fidei*

Tarptautinė teologijos komisija 2014 m. birželio mėnesį paskelbė įdomų tekstą „*Sensus fidei* Bažnyčios gyvenime“. Pati *sensus fidei* sąvoka galėtų būti suprantama kaip *tikėjimo jausmas*, tačiau ji turi daug įvairiausių prasmų, kurios dokumente paaiškinamos. Kadangi *sensus fidei* apraiška Bažnyčios dokumentuose mažai nušviečiama, į pagalbą pasitelkiamas gausus būrys teologų, iš kurių bene dažniausiai minimas kardinolas John Henry Newmanas (1801–1890). Iš anglikonų į katalikybę atsivertęs Newmanas buvo labai atidus Dvasios veikimui Bažnyčioje, todėl pastebėjo ne vien tik hierarchijos, bet ypač ir pasauliečių didžiulį vaidmenį išlaikant ir skelbiant tikėjimą. J. H. Newmanas atskleidė, kad 4–5 a. arijonizmo sukėltoje krizėje ne tiek vyskupai, kiek tikintys pasauliečiai išsaugojo nesuklastotą Bažnyčios tikėjimą (1). Dėl tokių išvadų jis buvo dažnai kritikuojamas, tačiau jo požiūris tapo pranašiškas žvelgiant į Vatikano II Susirinkimą, kuriame prabilta apie antgamtinį visos tautos tikėjimo jausmą nuo vyskupų iki pasauliečių (2).

1. Apreiškimo palaikymas per Šventąją Dvasią

Bažnyčia vadovaujasi Apreiškimu, kuriuo remdamasi praskleidžia uždangą link Dievo slėpinio. Neturėtume suprasti Apreiškimo kaip kažkokios „informacijos“ perdavimo, bet Kristus pažadas per visas dienas likti savo Bažnyčioje sukuria ypatingą Apreiškimo palaikymo, supratimo ir savotiškos „kontrolės“ mechanizmą. Svarbiausias vaidmuo šiame „mechanizme“ tenka Šventosios Dvasios veikimui Bažnyčioje.

Jėzus pažadėjo mokiniams Globėją, Tiesos Dvasią, kuri jiems primins Viešpaties žodžius, įgalins liudyti Dievo žodį, atskleis pasauliui klaidą ir ves mokinius į tiesos pilnatvę. Kadangi visi pakrikštytieji apdovanoti Šventąja Dvasia, jie taip pat aktyviai dalyvauja Dvasios veikime, nebent patys jį atmestų ir pasirinktų kitą „dvasią“.

Dvasios dėka „tikintieji turi Evangelijos tiesos instinktą, leidžiantį jiems atpažinti autentišką krikščionišką mokymą bei praktiką ir jų laikytis bei atmesti tai, kas klaidinga. Tai antgamtinis instinktas“ (SF 2).

Sensus fidei lyginamas su instinktu, nes „pirmiausia yra ne racionalaus apmąstymo vaisius, bet, priešingai, spontaniško ir natūralaus žinojimo forma, savotiškas suvokimas“ (SF 49). Mat instinktas skatina imtis kokių nors veiksmų arba juos apleisti, jei tai būtų priešinga veikimo subjektui.

2. *Sensus fidei* apibrėžtys

Siekiant išvengti dviprasmybių ir nesupratimo, dokumente išsamiai paaiškinamos vartojamos lotyniškos sąvokos, atskleidžiama jų istorinė raida ir interpretacijos. *Sensus fidei* gali būti suprastas kaip:

a) asmeninis atskiro tikinčiojo tinkamumas daryti teisingas išvalgas tikėjimo dalykuose (*sensus fidei fidelis*);

b) nuolatinis pačios Bažnyčios tikėjimo jausmas (*sensus fidei fidelium*).

Tarp šių pagrindinių sampratų įsiterpia jų prasminiai atitikmenys – sinonimai:

– Bažnyčios tikėjimo instinktas (plg. SF 3);

– Bažnyčios tikėjimo pajauta (plg. SF 35);

– Antgamtinis visos tautos tikėjimo jausmas (plg. SF 44);

– Pažinimas širdimi (plg. SF 50);

– „Uoslė“, skatinanti tikintįjį spontaniškai pritarti tam, kas atitinka tikėjimo tiesą, ir vengti to, kas jai priešinga (plg. SF 54).

3. Teologinis *sensus fidei* pagrindas

„Kaip teologinė sąvoka *sensus fidei* turi reikalą su dviem skirtingomis, tačiau artimai susijusiomis tikrovėmis; vienos subjektas yra Bažnyčia, „tiesos šulas ir atrama“ (1 Tim 3, 15), kitos – kiekvienas tikintysis, kuris priklauso Bažnyčiai įkrikščioninimo sakramentų galia ir dalyvauja jos tikėjime bei gyvenime“ (SF 3). Teologijos istorijoje yra buvę nemažai ginčų tarp įvairių teologinių mokyklų (pvz., pranciškonų ir dominikonų...), o kartais net iškilūs teologai pasiklysdavo savo sukurtose tikėjimo formulose. Nepaisant šios tik išsilavinusiems teologams suprantamos painiavos, paprasti, teologiškai neišprusę pasauliečiai instinktyviai pasirinkdavo teisingą nuostatą krikščioniškojo tikėjimo ar moralės srityje. Dokumente primenama Bažnyčios patirtis, „jog kartais tikėjimo tiesą išlaiko ne teologų pastangos ar daugumos vyskupų mokymas, bet tikinčiųjų širdys“ (SF 119). Čia *sensus fidei* aiškiausiai pasireiškia kaip *pažinimas širdimi* ir kartu primena sovietmečio patirtį: neturėdami katalikiškos spaudos ir negirdėdami išsamių teologinių paaiškinimų iš visuotinės Bažnyčios gyvenimo, tikintys pasauliečiai perdavė savo vaikams bei anūkams krikščionišką gyvenimo stilių ir pamokė tikėjimo tiesų tiek, kiek jie patys jas suprato.

Teologai formuluoja ir perteikia tikėjimo tiesas tam tikrais teiginiais, kurie turi gan aiškią to laikmečio spalvą, tačiau pati tikėjimo tiesa negali būti įkalinta pasenusioje formulotėje, nes tiesa yra didesnė už bet kokius istoriškai suformuluotus teiginius. Tad *sensus fidei* padeda teologijai nepasenti.

O kaip teologas pajus *sensus fidei* ir kaip neužsisklendęs mokysis tikėjimo iš visos Dievo tautos? Dokumente pateikiamas labai aiškus atsakymas: „teologas privalo dalyvauti vietinės Bažnyčios gyvenime ir liturgijoje, kad gebėtų ne tik galva, bet ir širdimi suvokti tikrąjį istorinį bei kultūrinį kontekstą, kuriame Bažnyčia ir jos nariai stengiasi gyventi savo tikėjimu ir liudyti Kristų šiandieniame pasaulyje“ (SF 82). Praėjo tie laikai, kuomet teologai kūrė sudėtingas teologines sistemas užsidarę vienuolynuose ar pasinėrę į nesibaigiančius disputus, kurie geriausiu atveju atskleidavo intelektualines aukštumas, bet niekur nevedė. Būti teologu reiškia būti kartu su visa Dievo tauta jos džiaugsmuose ir viltyje, jos liūdesyje ir sielvartuose (plg. GS 1), nes tik ten gimsta tikroji teologija.

4. Pasauliečių ir dvasininkų bendrystė

Dokumente gan kritiškai žvelgiama į daugiau ar mažiau, bet vis dar gają iki Vatikano II Susirinkimo vyravusią perskyrą tarp *mokančios Bažnyčios (Ecclesia docens)* ir *besimokančios Bažnyčios (Ecclesia discens)*. Dvasininkai šioje sferoje buvo pristatomi kaip aktyvūs, nes jie moko, o pasauliečiams tekdavo pasyvių mokinių vaidmuo. Tokie dvasininkų ir pasauliečių santykiai dokumente vadinami *karikatūra* (plg. SF 4). Nors Vatikano II Susirinkimas šioje srityje įvykdė nepaprastai daug, panašu, kad dar kai kuriuose kraštuose į Susirinkimo mokymą mažai atsižvelgiama, nes ši karikatūra vis dar gyvastinga.

Šiandien Bažnyčia šiuo klausimu sako, jog giliausia prasme Bažnyčioje nėra viską mokančių, nes net ir aukštieji dvasininkai yra mokiniai Kristaus mokykloje. Juk Bažnyčios magisteriumas „dievobaimingai klauso Dievo Žodžio“ (DV 10), kad būtų „Šventojo Rašto gaivinamas ir vedamas“ (DV 21).

Teologų komisijos tekstas patvirtina, kad Bažnyčia nėra tapati jos ganytojams, nes ir pasauliečiams tenka aktyvus vaidmuo perduodant apaštališkąjį tikėjimą (plg. SF 41; 34). Tam pagrįsti vėl pasitelkiami pavyzdžiai iš istorijos: „Per pirmuosius penkis amžius visos Bažnyčios tikėjimas turėjo lemiamos svarbos nustatant Rašto kanoną ir apibrėžiant didžiuosius mokymus <...> Kai kuriais atvejais <...> esminis vaidmuo tekdavo pasauliečių tikėjimui“ (SF 26). Tai labai nuoširdi istorinė atodanga pasauliečių naudai, kurie dėl savo tikėjimo yra kompetentingi aktyviai pagal savo luomą dalyvauti Bažnyčios gyvenime, nes tikėjimo klausimais „pakrikštytieji negali būti pasyvūs“ (SF 74). „Būtent dėl tikėjimo klusnumo, kuris pats yra Dvasios dovana, tikintieji geba patikimai atpažinti mokymą kaip tos pačios Dvasios mokymą ir atsilipti į gautus pamokymus“ (SF 21).

5. Bendra atsakomybė už Bažnyčią

Atsižvelgdami į Vatikano II Susirinkimo iškeltas užduotis pasauliečiams, teologai prakalbo apie jų bendrą atsakomybę už Bažnyčią: „Visa Bažnyčia, pasauliečiai ir hierarchija, atsako už Apreiškimą, pateiktą Šventajame Rašte ir gyvojoje apaštališkojoje Tradicijoje, ir yra jo tarpininkė istorijoje“ (SF 67). Dokumente išnyra mintis apie atidesnį dvasininkų įsiklausymą į pasauliečius, todėl „magisteriumui būtinos priemonės, kuriomis būtų galima pasikonsultuoti su tikinčiais“ (SF 74). Konsultuojamasi gali būti šiais klausimais:

a) „Dėl valdymo ir pastoracijos Bažnyčios ganytojai tam tikrais atvejais gali ir turi konsultotis su tikinčiais, klausdami jų patarimo ar įvertinimo“ (SF 121). Čia kalbama ne apie doktrinos dalykus, bet visų pirma apie sielovadą ir Bažnyčios valdymo subtilybes. Neseniai buvome liudininkai tokios apklausos, kai, rengiantis neeiliniam Vyskupų sinodui šeimos klausimais, Vatikanas išplatino klausimyną, prašydamas Dievo tautos pareikšti savo nuomonę. Taip viso pasaulio tikintieji galėjo pasinaudoti savo tikėjimo nuojauta (*sensus fidei*) ir aukščiausiesiems Bažnyčios ganytojams padėti susiorientuoti esamoje situacijoje.

b) Pasitaiko atveju, kai ganytojai konsultuojasi su tikinčiais ir doktrinos dalykuose, ypač kuomet kalbama apie tikėjimo tiesų išsamesnį apibrėžimą. Dokumente atkreipiamas dėmesys, jog, magisteriumui apibrėžiant tam tikrą mokymą, su tikinčiais dera pasikonsultuoti, nes tikinčiųjų sutarimas krikščionijoje – tai neklystančiosios Bažnyčios balsas“ (plg. SF 121). Nors popiežiai retai pasinaudoja galimybe *ex cathedra* paskelbti naują dogmą, tačiau pastarieji du atvejai skelbiant mariologines dogmas nepraėjo be konsultacijos su tikinčiais.

Štai popiežius Pijus IX, prieš apibrėždamas Švč. M. Marijos Nekaltojo Prasidėjimo dogmą, paprašė pasaulio vyskupų raštu informuoti apie dvasininkų ir pasauliečių pamaldumą ir tikėjimą Nekaltuoju Mergelės Prasidėjimu (plg. SF 38). Tik gavęs svarų liudijimą, koks yra Dievo tautos tikėjimas, popiežius 1854 m. iškilmingai paskelbė Nekaltojo Prasidėjimo dogmą. Panašiai elgėsi ir popiežius Pijus XII, gavęs beveik vieningą atsaką, 1950 m. paskelbė Švč. M. Marijos Paėmimo į dangų dogmą (plg. SF 38; 42).

Skelbiant šias dogmas buvo išsamiai aiškintasi tikinčiųjų nuomonės, kas patvirtina, jog dogmos negimsta už „storų“ Vatikano sienų, bet yra gyvai tikimos, nes jomis gyvena ir dvasiškai maitinasi visa Dievo tauta. „Tai, kad Bažnyčios nariai praktiniais ir tikėjimo bei moralės klausimais turėtų nuolat bendrauti ir palaikyti

reguliarų dialogą, yra visiškai natūralu“ (SF 124). Dokumente ryškus didžiulis aukštųjų dvasininkų atvirumas bendravimui su pasauliečiais, tačiau taip pat pastebima, kad problemos kyla daugiausia dėl tikinčiųjų abejingumo magisteriumo priimtiems sprendimams mokymo ar moralės srityje (plg. SF 123). Bažnyčia siekia būti atvira bendraudama su visais žmonėmis, o ypač su Dievo tautos nariais.

6. Tikintieji ir Bažnyčia

Kiekvienas žmogus yra individas, o kiekvieną individą Dievas savaip prašnekina ir kviečia į bažnytinę bendrystę. Tikėjimas visuomet yra tiek asmeninė, tiek ir bažnytinė tikrovė, nes asmeninis tikėjimo matmuo yra įtrauktas į bažnytinį matmenį. Tuo būdu individualių tikinčiųjų *sensus fidei* (*fidelis*) negalima atsieti nuo pačios Bažnyčios, apdovanotos ir palaikomos Šventosios Dvasios, *sensus fidei* (*fidelium*) arba *sensus Ecclesiae* (plg. SF 66). Dokumente pavartota *sensus Ecclesiae* sąvoka šiame kontekste gali būti aiškinama ne tik kaip Bažnyčios pojūtis, bet ir kaip Šventosios Dvasios Bažnyčiai įdiegtas instinktas linkti prie dieviškų dalykų ir į juos pasinerti.

Bažnyčia yra viena, o tikinčiųjų, įvairiai išgyvenančių tikėjimą ir turinčių individualų *sensus fidei*, be galo daug. Ko reikia, kad tikintieji neįneštų sąmyšio? Teologijos komisija pabrėžia, kad buvimo autentišku *sensus fidei* dalininku pirmutinė ir fundamentaliausia sąlyga – aktyvus dalyvavimas Bažnyčios gyvenime. Tai reiškia maldos gyvenimą, aktyvų dalyvavimą liturgijoje, pirmiausia Eucharistijoje, reguliarių Sutaikinimo sakramento priėmimą bei tarnavimą – *diaconia*. Taip atskiras tikintysis bus solidarus su Bažnyčia, o jo *sensus fidei* peraus į *sentire cum Ecclesia*, nes jis pajus, išgyvens ir suvoks regimą ir neregimą tikrovę išvien su Bažnyčia (plg. SF 89–90).

Kai sutars tikinčiojo *sensus* su Bažnyčios *sensus*, kils sutarimas – *consensus*, kuris yra „patikimas kriterijus norint nustatyti, ar tam tikras mokymas arba praktika yra apaštališkojo tikėjimo dalis“ (SF 3).

7. Popiežiaus reikšmė Bažnyčioje

Aptarus iškilų pasauliečių vaidmenį ir jų tikėjimo instinkto reikšmę Bažnyčioje, natūraliai kyla klausimas dėl popiežiaus tarnybos vaidmens. Juk Vatikano I Susirinkimas 1870 m. išdėstė mokymą apie popiežiaus neklystamumą ir viršenybę. Susirinkimas mokė, kad popiežiaus jurisdikcija visai Bažnyčiai yra ordinarinė ir sykiu tiesioginė. Prasidėjęs Prancūzijos ir Prūsijos karas neleido užbaigti Susirinkimo, todėl daug kas manė, jog „Bažnyčiai taip aukštai iškelus popiežiaus valdžią pripažįstant jo tiesioginę jurisdikciją visoms vietinėms Bažnyčioms,

vyskupams neliko jokios realios valdžios“ (3). Jei net apie vyskupus taip manyta, tai požiūris į pasauliečius tuomet atrodė ypač apgailėtinais.

Tarptautinė teologijos komisija, iškeldama pasauliečių ir dvasininkų *sensus fidei*, labai atsargiai ir diplomatiškai aptarė popiežiaus vaidmenį Bažnyčios tikėjimo pajautyje. *Sensus fidei* nereiškia, „jog popiežius yra atkirstas nuo Bažnyčios ar kad jo mokymas nepriklausomas nuo Bažnyčios tikėjimo“ (SF 79). Juk tie, kurie „vykdo magisteriumą, būtent popiežius ir vyskupai, pirmiausia patys yra pakrikštytieji Dievo tautos nariai, kurie jau per tai yra *sensus fidelium* dalininkai“ (SF 76). Tai nusakome kaip Šventosios Dvasios dovana, duotą drauge ir hierarchijai, ir visiems tikintiesiems (plg. SF 43).

Aktyvus pasauliečių reiškinys *sensus fidei* erdvėje jokių būdu nesumenkina popiežiaus neklystamumo, nes kai popiežius skelbia dogmą, „joje negali būti nieko „nauja“, jokių naujybių turinio atžvilgiu“ (4). O ar tikrai skelbtina dogma nėra turinio atžvilgiu kokia nors naujybė, – tai patikrina Bažnyčios *sensus fidei*. „Bažnyčios tėvai atmesdavo pavojingas eretikų įvestas naujoves, lygindami jas su tai, ko laikytasi ir kas daryta visose Bažnyčiose“ (SF 23). Jie buvo įsitikinę, „jog visa tikinti tauta negalinti klysti tikėjimo klausimais, nes iš Kristaus gavo patepimą, pažadėtąją Šventąją Dvasią, aprūpinančią gebėjimu išvelgti tiesą“ (SF 25). Tik eretikas likdavo vienas su savo klaida. „Visuotinis krikščionių sutarimas yra patikima norma apaštališkajam tikėjimui nustatyti“ (SF 23). Todėl nepamirškime, kad popiežius Pijus IX dar iki popiežiaus neklystamumo dogmos paskelbimo bei popiežius Pijus XII jau po popiežiaus neklystamumo dogmos paskelbimo konsultavosi su Dievo tauta dėl mariologinių dogmų skelbimo.

Turime suprasti, kad tam svarbus ne tik visos Bažnyčios vieningas pritarimas, bet ir Bažnyčiai tiesoje išlaikyti būtina ir neklystanti valdžia, kurią vykdo Petro įpėdinis (plg. SF 36). Mat popiežiui teikiamos ypatingos pareigos neatskiria jo nuo kitos Bažnyčios dalies ir nepanaikina tarimosi bei bendradarbiavimo galimybės (plg. SF 40). Ganytojai su popiežiumi priešakyje be tikinčiųjų pasauliečių ir pasauliečiai be savo ganytojų nejaustų bažnytinės pilnatvės, nes, anot H. J. Newmano, ganytojų ir tikinčiųjų sutarimas (*pastorum et fidelium conspiratio*) turi kai ką, ko neturi vien tik ganytojai (5). „Scholastikos mokytojai pripažino, kad Bažnyčia, *congregatio fidelium*, negali klysti tikėjimo klausimais, nes ji mokoma Dievo, yra susivienijusi su savo Galva Kristumi ir joje gyvena Šventoji Dvasia“ (SF 28). Tad Visuotiniai Bažnyčios Susirinkimai (*congregatio fidelium*) būdavo tam tikra ne demokratijos, bet *pneumokratijos* išraiška, kuomet pirmenybė atitekdavo Šventosios

Dvasios, apsigyvenusios paskiruose tikinčiuosiuose, liudijimui.

8. Demokratijos apraiškos?

Pasaulietiniu požiūriu nagrinėjant dokumentą kyla pagrįstas klausimas: ar *sensus fidei* skiriasi nuo tikinčiųjų daugumos nuomonės tam tikroje vietoje bei tam tikru laiku ir jeigu skiriasi, tai kaip?

Prie šaltinių grįžtanti Bažnyčia ypač pagarbiai žvelgia į patristinį laikotarpį, kuriame kuo pagarbiausiai skaitytasi su *sensus fidelium*, atsižvelgta į jausmus bei paisyta liudijimo. Tikėjimo jausmas gali būti susijęs su tikinčiųjų sutarimu ir su daugumos nuomone, nustatoma sociologiniais ar statistiniais tyrimais. Dar popiežius Jonas Paulius II pastebėjo, jog *sensus fidei* nesudaro vien ar būtinai tikinčiųjų sutarimas. Bažnyčios ganytojai turi skatinti visų tikinčiųjų tikėjimo jausmą, tirti ir autoritetingai įvertinti autentiškas jo apraiškas ir mokyti tikinčiuosius vis brandesnio evangelinio išvalgumo (6). Kalbama apie autentiškas tikėjimo jausmo apraiškas, o ne apie kažkokią daugumos nuomonę. Sielovadinėje tikrovėje pasitaiko, jog su Bažnyčios tikėjimo praktika nesusiję pasauliečiai dėl neaiškių motyvų reikalauja įvairių dvasinių patarnavimų, nors atmeta siūlomą pasirengimą, kurio reikia sakramentams priimti.

Tačiau *sensus fidei* negalime tapatinti su daugumos nuomone, nes tai nėra tas pats dalykas (plg. SF 83; 118). Bažnyčioje viešajai nuomonei negali tekti sprendžiamasis vaidmuo, teisėtas politinėse visuomenėse, nes pagrindas, į kurį būtinai kryptinas dėmesys, yra ne nuomonė, bet tikėjimas (plg. SF 114; 118).

9. Ekumenizmo įvertinimas

Iki šiol mes kalbėjome apie tikėjimo jausmą Katalikų Bažnyčioje, tačiau, prisiminus Vatikano II Susirinkimo mokymą apie Bažnyčią kaip Dievo tautą, nelieta nepastebėtos daugiau ar mažiau ryškios bažnytiškumo apraiškos ir kitose Bažnyčiose bei bažnytinėse bendruomenėse (7). Tad kyla esminis klausimas, ar atsiskyre krikščionys koku nors būdu yra *sensus fidelium* dalininkai ir prie jo prisideda?

Dalis reformacijos bažnytinių bendruomenių taip suabsoliutino tikėjimo jausmą, jog tai, kas subjektyvu, tapo beveik objektyviu matmeniu. Istorinis reformacijos krikščionių bendruomenių vystymasis ir nesiliaujantys skilimai bei nesutarimai dėl doktrinos rodo nesubalansuotą požiūrį į *sensus fidelium*. „Jų požiūriu, Šventosios Dvasios vidinis liudijimas visiems pakrikštytiesiems suteikia gebėjimą patiems aiškinti Dievo žodį, tačiau toks

įsitikinimas nesulaikė jų nuo mokymo sinoduose ir tikintiesiems skirtų katekizmų rengimo“ (SF 29).

Kad nuo Katalikų Bažnyčios atsiskyre krikščionys yra *sensus fidelium* dalininkai neabejojama, todėl „Katalikų Bažnyčiai privalu būti dėmesingai tam, ką Dvasia gali jai sakyti per tikinčiuosius, kurie priklauso Bažnyčioms ir bažnytinėms bendruomenėms, nesančioms visiškoje bendrystėje su ja“ (SF 56). Tad palaikytinas ekumeninis bendravimas siekiant vieniems kitus geriau pažinti, kartu melstis ir dalytis dvasiniais lobiais kelyje į visišką vienybę pagal Viešpaties valią.

10. *Sensus fidei fidelis* – laisvo sprendimo garantas

Iš ankstesnių svarstymų matėme, kad asmeninis ir bažnytinis *sensus fidei* aspektai vienas nuo kito neatskiriami. To dėka pavieniai tikintieji suvokia „bet kurią nedarną, bet kurį neatitikimą arba prieštaravimą tarp kokio nors mokymo ar praktikos ir autentiško krikščioniškojo tikėjimo, kuriuo jie gyvena“ (SF 62). Kuo labiau tikintieji yra susivieniję su Bažnyčia, tuo giliau jie dalyvauja Bažnyčios neklaidingumo dovanoje. Juk gali pasitaikyti, kad „konkrečioje mentalinėje tikinčiojo visatoje *sensus fidei* teisingos intuityvios išvalgos gali būti susipynusios su įvairiomis grynai žmogiškomis nuomonėmis ar net klaidomis, nulemtomis tam tikro siauro kultūrinio konteksto“ (SF 55). Tuomet nukenčia ir pavienių tikinčiųjų dalyvavimas Bažnyčios neklaidingume. Negali būti, kad žmogaus tikėjimas eina viena linkme, o gyvenimas – kita. Kiekvieno tikinčiojo tikėjimo instinktas ir gyvenimas tikėjimu įvairiuose jo gyvenimo kontekstuose gyvai sąveikauja (plg. SF 59).

Skelbdamas Evangeliją Viešpats Jėzus nubrėžė pagrindines krikščioniškojo gyvenimo gaires, tačiau neaptarė kiekvienos situacijos, kuri pasitaikys Kristaus sekėjų ateityje. Apaštalų darbai ir apaštalų laišakai rodo, kiek sunkumų turėjo pirmieji krikščionys aiškindamiesi apipjaustymo būtinumo ar nebūtinumo svarbą krikščionims. Nors Jėzus šio klausimo tiesiogiai nesprenė, bet apaštalai, susirinkę Jeruzalėje ir vadovaudamiesi *sensus fidei*, atpažino, jog krikščionims apipjaustymas nebūtinai (plg. Apd 15). Apaštalas Petras papasakojo, kaip Šventoji Dvasia įkvėpė jį pakrikštyti Kornelijų ir jo namiškius, nors jie nebuvo apipjaustyti (plg. Apd 15, 7–11). Dokumente primenama stipri apaštalo Pauliaus mintis ta tema: „Mes turime Kristaus išmonę“ (1 Kor 2, 16). Lotyniškas šios eilutės (*nos autem sensum Christi habemus*) vertimas perteikia žinią, jog krikščionys turi *sensus Christi* – Kristaus pojūtį, Kristaus išmonę, kuri leidžia jiems Kristaus dvasia spręsti įvairius kasdienybės klausimus. Dokumente atkreipiamas dėmesys, kad Bažnyčios nariai nuolat susiduria su vis naujomis aplinkybėmis, pažinimo ir kultūros pažanga

bei žmonijos istorijos iššūkiais, todėl turi skaityti laiko ženklus ir juos aiškinti bei vertinti vadovaudamiesi Dievo žodžio šviesa (plg. SF 70).

Šiuo atveju *sensus fidei* suteikia veikimo laisvę spręsti, kai nėra pateikta aiškių sprendimo būdų. Anksčiau dvasiniai mokytojai šį dėsni išreikšdavo paraginimu – veik taip, kaip veiktų toje situacijoje Kristus! Nors ši pažiūra ir buvo kritikuojama dėl subjektyvumo pavojaus atsižvelgiant ir į netiesinį Kristaus veikimą (anot kun. Česlovo Kavaliausko), tačiau ji suprantamiau perteikia, kaip praktiškai įgyvendinamas *sensus fidei*, arba pauliškasis *sensus Christi*.

Dviprasmybe nuspalvintose situacijose ypač praverčia tikėjimo nuojauta, instinktas, pajauta, išiklausymas širdimi... Juk namie vieni palikti vaikai nujaučia, koks elgesys nepatiktų tėvams, nors dėl konkretaus elgesio ar poelgio ir nėra gavę iš jų kokių nors aiškių pamokymų. Tarptautinė teologijos komisija prabyla apie tikinčiųjų giminingumą su Dievu, nes giminingumas leidžia ypatingu būdu giliai pažinti ir suvokti, kas kitam yra gera ar bloga. „Kitaip tariant, toks pažinimas yra kitokio pobūdžio nei objektyvus pažinimas, atsirandantis konceptualizuojant ir samprotaujant. Tai – pažinimas įsijaučiant, kitaip sakant, pažinimas širdimi“ (SF 50).

Tad *sensus fidei* ne pavergia, bet išlaisvina, nes kiekvienas tikintysis konkrečioje situacijoje laisvai apsisprendžia vadovaudamasis tikėjimo nuojauta. „*Sensus fidei* įgalina intuityviai įžiūrėti teisingą kelią pirmyn tarp istorijos neapibrėžtybių bei dviprasmybių ir teikia gebėjimą įžvalgiai išiklausyti į tai, ką sako žmogiškoji kultūra ir mokslų pažanga. Jis gaivina tikėjimo gyvenimą ir rodo kryptį autentiškai krikščioniškai veiklai“ (SF 70).

11. Pasauliečių neklusnumas hierarchijai

Katalikų Bažnyčia savo istorijoje garsėjo reikalaujama iš pasauliečių paklusnumo dvasininkų atžvilgiu. Tarptautinės teologijos komisijos dokumente bene pirmą kartą prabylama apie pasauliečių pareigą kai kuriais atvejais nepaklusti dvasininkams. Primenamas šv. Tomo Akviničio požiūris, anot kurio, „tikintysis, net neturėdamas teologinės kompetencijos, *sensus fidei* galia gali ir net privalo priešintis savo vyskupui, jeigu šis skelbia heterodiksiją“ (8). *Sensus fidei* šiuo atveju veikia kaip įspėjamasis pavojaus signalas. „Atskiri tikintieji gali atsisakyti pritarti net teisėtų ganytojų mokymui, jei tame mokyme neatpažįsta Kristaus, Gerojo Ganytojo, balso“ (SF 63). Tuomet, kai ganytojai moko, o pasauliečiai *sensus fidei* paakinti jų neklauso, tikintiesiems patariama kreiptis į aukštesnį Bažnyčios autoritetą, nes joks pasaulietis negali būti laikomas galutiniu tikėjimo tiesos kriterijumi

(plg. SF 63). Kiekvienoje konfliktinėje situacijoje gali pagelbėti apeliavimas į aukštesnį autoritetą. „Katalikų Bažnyčia nesibaimina nei kad jos mokymas aptarinėjamas, nei kad dėl jo nesutariama. Priešingai, ji laiko debatus tikėjimo laisvės apraiška. Kiekvienas yra laisvas Bažnyčią kritikuoti arba palaikyti. Ji pripažįsta, kad sąžininga ir konstruktyvi kritika gali padėti jai aiškiau įžvelgti problemas ir surasti geresnius sprendimus“ (SF 115). Tad šiuo dokumentu pasauliečiai paraginami drąsiau įsitraukti į debatus tikėjimo tema.

Savo ruožtu ganytojai taip pat turi žvelgti į pasauliečius kaip į *sensus fidei* dalininkus. Popiežius Pranciškus klausia, kur turi būti ganytojas? Ir pats atranda ganytojo vietą bendruomenėje: „kartais jis turi žengti pirma, rodydamas tautai kelią bei palaikydamas jos viltį, kartais tiesiog būti tarp visų paprasto bei gailestingo artumo dvasia, o kai kada eiti tautai iš paskos, padėdamas atsilikusiesiems ir – pirmiausia – todėl, kad kaimenė pati turi uoslę, padedančią jai surasti naujus kelius“ (9). Čia aptinkame dar vieną neįprastą *sensus fidei* sinonimą, būtent – *kaimenė turi uoslę*. Išmintingas ganytojas stebės, kurlink krypta avys ir negins bandos ten, kur jos ilgėsis vešlių ganyklų. Kadangi avys turi uoslę, „Dievo tauta, ir konkrečiai pasauliečiai, kartais intuityviai nujausdavo, kokia kryptimi mokymą plėtoti, net tada, kai teologai ir vyskupai dėl to nesutardavo“ (SF 72). Avių uosle pasinaudojo popiežius Leonas XIII, rengdamas pirmąją encikliką socialiniais klausimais *Rerum novarum* (1891 m.), jis pasikvietė gerai socialinius klausimus išmanančių pasauliečių ir gavo puikų rezultatą. Suprantama, kad ne visiems ganytojams bus prie širdies atsižvelgti į avių uoslę, tačiau tai būtų visai nebloga nuolankumo mokykla: „Pirmutinė vieta nuolankumui praktikuoti yra pati Bažnyčia. Tai – ne tik pasauliečių dorybė savo ganytojų atžvilgiu, bet ir pačių ganytojų pareiga tarnaujant Bažnyčiai“ (SF 101).

Užsklanda

Džiugu, kad išsamus *sensus fidei* aptarimas bus naudingas dvasininkų ir pasauliečių suartėjimui. Dokumente nurodoma Dievo Motina ir šventieji, kurie „yra išskirtiniai *sensus fidei* šviesuliai bei to meto ir visų laikų liudytojai savame krašte ir visur kitur“ (SF 100). Šventumas ir *sentire cum Ecclesia* labiausiai paneria į matymą širdimi ir tikėjimo pojūtį, nes būti bažnytiškam reiškia būti maitinamam Dievo žodžio, nepolitikuojančiam ir nepagautam ideologijų, išlaikančiam tvirtą bendrystę ir su vietine, ir su visuotine Bažnyčia, su Bažnyčios ganytojais ir magisteriumu (10).

Nuorodos

(1) Savo veikale „On Consulting the faithful in Matter of Faith“ (1859 m.) jis šį klausimą išsamiai išnagrino.

- (2) Plg. *LG*, 12.
 - (3) Richard R. Gaillardetz, Catherine E. Clifford. Raktas į Vatikano II Susirinkimo mokymą, Vilnius 2013, 156.
 - (4) YouCat, 143.
 - (5) Plg. Newman. *On Consulting the Faithful*, 104.
 - (6) Plg. Jonas Paulius II. Apaštališkasis laiškas *Familiaris consortio*, 5.
 - (7) Plg. *LG*, 15.
 - (8) Thomas Aquinas. *Scriptum*, III, d. 25, q. 2, a. 1, q1a 4, ad 3.
 - (9) Pranciškus. Apaštališkasis paraginimas *Evangelii gaudium*, 31.
 - (10) Plg. Paulius VI. Apaštališkasis paraginimas *Evangelii nuntiandi*, 58.
-